

Taşkın, Çağatan ve Cem Okan Tuncel (2017). “Kıbrıs Türk Milli Mücadelesinde Erenköy Direnişi: Bir Sözlü Tarih Çalışması”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 33, s. 555-586.

DOI: 10.21550/sosbilder.299395

KIBRIS TÜRK MİLLİ MÜCADELESİNDE ERENKÖY DİRENİŞİ: BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI*

Çağatan TAŞKIN**

Cem Okan TUNCEL***

Gönderim Tarihi: Mart 2017

Kabul Tarihi: Temmuz 2017

ÖZET

1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Rum tarafının anayasayı sürekli ihlal etmesi neticesiyle uzun ömürlü ve sağlıklı bir devlet biçimi olamamıştır. Kıbrıs Türkünü yok etmek için uygulamaya konulan “AKRİTAS Planına” karşı Kıbrıs Türkünün direnişine destek vermek için İstanbul ve Ankara da yükseköğrenimini sürdüren Kıbrıslı öğrenciler örgütlenerek Kıbrıs’a dönmüşlerdir. Kıbrıs milli mücadelesi tarihinde Erenköy direnişi olarak geçen bu tarihsel süreçte Kıbrıs Türkünün en eğitimli üyeleri yurt savunmasında büyük bir başarı örneği vermişlerdir. Bu çalışmada sözlü tarih yöntemi kullanılarak Erenköy direnişine katılmış Kıbrıslı öğrencilerin yaşadıkları yardımıyla Erenköy direnişinin Kıbrıs milli mücadelesindeki yeri ve önemi araştırılmıştır. Sözlü tarih yönteminde geçmişe tanık olmuş veya katılmış olanlardan, bu geçmiş hakkında bilgi, yani olaylar, insanlar, kararlar ve süreçler hakkında yazılı belgelerde ve kayıtlarda bulunmayan veriler toplanmaktadır. Çalışma kapsamında Erenköy Direnişine katılmış kişilerle; direnişe katılmaları direniş süreci ve sonrasında eğitimleri tamamlamak için Türkiye’ye dönüş

* Bu çalışma, Uludağ Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir (Proje No: KUAP(İ):2015/67). Çalışmanın KKTC’de sürdürülen saha araştırması sürecinde ilgi ve desteğini bizden esirgemeyerek çalışmaya büyük katkı sağlayan Erenköy Mücahitleri **Sayın Mustafa Arıkan’a** ve **Sayın Ahmet Yıldırım’a** çok teşekkür ederiz.

** Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, ctaskin@uludag.edu.tr

*** Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, cotuncel@uludag.edu.tr

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi
Uludağ University Faculty of Arts and Sciences Journal of Social Sciences
Cilt: 18 Sayı: 33 / Volume: 18 Issue: 33

aşamasında yaşananları ortaya koymaya yönelik derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen sözel kayıtlar analizi edilerek direniş sürecine katılanların belleklerindeki iz düşümleri toplumsal belleğin bir uğrağı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Erenköy Direnişi, Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi, Sözlü Tarih, KKTC'nin Algısı, Kuşaklar*

Erenköy Resistance in Cyprus Turkish National Struggle: An Oral History Study

ABSTRACT

The Cyprus Republic, founded in 1960 could not be a proper and healthy way of government due to the continuous violation of the constitution by the Greek Cypriots. Cypriot Turkish students who were studying higher education in İstanbul and Ankara organized to support the resistance of Cypriot Turks against the AKRİTAS plan. This has been called Erenköy resistance in the history of Cyprus national independence of war, the most educated Cyprus Turks made a successful defence of nation. In this study, by using the oral history method, with the help of the Cyprus Turkish students which joined the Erenköy resistance, the importance of Erenköy resistance in the national independence war is investigated. By using the oral history method, the data are collected from the people who witnessed or joined the resistance in the past, which is not recorded in the written documents about incidents, people, decisions and processes. Within the concept of this study, the in-depth interviews were conducted with the people who joined the Erenköy resistance about their process of joining the resistance and returning back to Turkey for their education after the resistance. By analyzing the oral records obtained, the projections in their memories of those who participated in the resistance process were examined as a source of social memory.

Key words: *Erenköy Resistance, Cyprus Turkish National Struggle, Oral History, Perception of NCTR, Generations*

GİRİŞ

Kıbrıs Türkünü yok etmek için 21 Aralık 1963 tarihinden itibaren başlayan Rum saldırılarına karşı Kıbrıs Türkünün direnişine destek vermek ve vatanlarını savunmak için İstanbul ve Ankara'da yükseköğrenimini sürdüren Kıbrıslı öğrenciler ile Londra'da bulunan

öğrenciler ile birlikte diğer Kıbrıslı Türkler örgütlenerek Kıbrıs'a dönmüşlerdir. Bu kişiler mücahit olarak 31 Mart 1964 tarihinden başlayarak o gün için Kıbrıs'ın Anadolu'ya açılan kapısı olan ve silah ikmali için bir köprübaşı konumunda olan Erenköy'e çıkmaya başlamışlardır. Kıbrıs milli mücadelesi tarihinde Erenköy direnişi olarak geçen bu tarihsel süreçte Kıbrıs Türkünün genç üyeleri yurt savunmasında büyük bir başarı örneği vermişlerdir. Erenköy¹, Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinde çok özel bir öneme sahiptir. Çünkü burası mücadele süresi boyunca Türkiye'den gelen silahların adaya giriş yaptığı yer konumunda olmuştur. Kıbrıs Türkünün Rum saldırılarına karşı direnmesine olanak tanıyan silahların çok büyük kısmı 1958 yılından itibaren bu bölgeden adaya sokularak ada geneline dağıtılmıştır (Kırmızı 2009: 52).

Bu çalışmada sözlü tarih yöntemi kullanılarak Erenköy direnişine katılmış Kıbrıslı öğrencilerin/kişilerin yaşadıkları yardımıyla Erenköy direnişinin Kıbrıs milli mücadelesindeki yeri ve önemi araştırılmıştır. Çalışma kapsamında Erenköy Direnişine katılmış kişilerle; direnişe katılmaları direniş süreci ve sonrasında yaşananları ortaya koymaya yönelik derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen sözel kayıtlar analizi edilerek direniş sürecine katılanların belleklerindeki iz düşümleri toplumsal belleğin bir uğrağı olarak incelenmiştir.

Çalışma olarak üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Erenköy direnişi öncesinde yaşanan olaylar ve gelişmeler kısaca özetlenmiş ve Erenköy savaşlarını ortaya çıkaran tarihsel ortam incelenmiştir. İkinci bölümde öncelikle bir tarih yazım yöntemi olarak sözlü tarih ele alınmıştır. Sözlü tarihin tarih yazımındaki yeri ve önemi tartışıldıktan sonra, çalışmanın veri toplama yöntemi ile ilgili bilgi

¹ Erenköy günümüzde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Güzelyurt İlçesi'nde Dillirga yöresinde bir kasabadır. Bugün Erenköy ile KKTC toprakları arasında kara bağlantısı bulunmamaktadır. Erenköy'de sivil halk yaşamamakta ancak Kuzey Kıbrıs Türk askerleri bulunmaktadır.

verilmiş ve çalışma kapsamında veri toplama sürecine katılan kişiler tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde ise görüşmeye katılan kişilerin belleklerinde yer alan tarihsel kayıtlar yazılı ve sözlü kayıtların yardımıyla ortaya konularak Erenköy Direnişinin tarihsel gelişimi sözlü tarih yöntemi ile incelenmiştir. Tarihsel gelişme görüşülen kişilerin anlattığı olaylardan yapılacak alıntılar yoluyla bir anlatıya dönüştürülerek kurgulanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen temel bulgular ise sonuç bölümünde irdelenmiştir.

1. KIBRIS TÜRK MİLLİ MÜCADELESİNDE ERENKÖY SAVUNMASINA GİDEN YOL

İngiliz sömürge idaresine direnişin bir sonucu olarak NATO ve A.B.D.'nin de araya girmesiyle Şubat 1959'da Zürih'te Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan görüşmelerde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması konusu kararlaştırılmıştır. Bu bağımsız devlet içinde Kıbrıs Türk Toplumunun hürriyet ve yasama hakkını güvence altına alan anayasa ile diğer ilgili antlaşmalar tespit edilmiştir. Hazırlanan antlaşma 19 Şubat 1959'da Londra'da İngiltere, Türk, Yunan ve Kıbrıs Türk ve Rum temsilcilerinin katılımıyla imza altına alınmıştır 60 Anayasası ile Devlet Başkanı Rum yardımcısı Türk ve her ikisinin de ayrı ayrı veto yetkisi olan iki toplumlu bir bağımsız devlet sistemi kurulmuştur. Hükümette temsil oranı 7/3 oranında Rumlar lehine olacaktı. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan antlaşmanın uygulanması hususunda garantör devletler olmuşlardır. Yani kısaca 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ile konu geçici olarak bir çözüme bağlanmıştır.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Başpiskopos Makarios'un ana planı bir kere İngiliz boyunduruğundan kurtulduktan sonra adanın tümünün Yunanistan'a katılmasının daha kolay gerçekleşebileceği üzerine kurulmuştu. Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra Akritas Planını kendi eliyle oluşturarak sorumluluğu da EOKA'nın Lefkoşa bölgesi sorumlusu Polikarpos Yorgacis'e vermişti. Yorgacis, Makarios'un kabineye aldığı 4 EOKA'cı bakandan biriydi ve içişleri Bakanlığını yürütüyordu. Akritas Planı, Londra-Zürih

Anlaşmasının Kıbrıs Türküne verdiği hakların gasp edilmesi, ortaklıktan dışlanması amacıyla EOKA örgütünü kullanılarak Türklerin topluca imha edilmesi amacıyla yapılan tedhiş planıydı ve Türkleri tümüyle yok ederek adayı, Yunanistan'a ilhak etmeyi öngören ENOSİS tezine dayanmaktaydı.

Ada'da gerginlik 1963 yılına gelindiğinde daha da artmıştır. 1963 yılının sonlarına doğru Makarios; Cumhurbaşkanı Muavininin veto yetkilerinin kaldırılması, büyük şehirlerde tek belediye kurulması ve memuriyetlerde Türklerle % 30 kontenjan tanıyan hükmün de kaldırılmasını içeren 13 maddelik bir anayasa değişikliği istemiştir (Hasgüler 2003: 209).

Bu dönüşümün mevcut hukuki düzende zor olacağını gören Rum tarafı 21 Aralık 1963 de Kıbrıslı Türkleri yok etmek amacıyla tarihe kanlı Noel olarak gecen genel bir saldırı başlatarak ENOSİS hayalini gerçekleştirme yoluna girmiştir. Kıbrıs Tahtakale ve Kumsal bölgelerinde pusu kuran Akritas örgütü mensubu EOKA'cı Rum polisleri, yankıları ve yıkımı tüm adaya yayılacak olan bombanın fitilini başkent Lefkoşa'da ateşlemiş olurlar. 21 Aralık 1963 tarihinde iki Türk'ün öldürülmesini takip eden birkaç günde tırmanan olaylar, 24 Aralık 1963 Salı günü ciddi savaş boyutlarına ulaşmıştı. Rum çeteleri 24 Aralık günü Lefkoşa ve diğer Türk bölgelerine saldırıya devam ettiler. 24 Aralık günü Kumsal bölgesine saldıran Rumlar, Kıbrıs'taki Türk Alayı'na doktor olarak görev yapmakta olan Binbaşı Nihat İlhan'ın esi ile üç çocuğunu vahşice katlettiler (Emircan 2011: 191).

Rum saldırıları Lefkoşa Türk kesimi ile sınırlı kalmamış; Ada sathına yayılmış, birbiri ile irtibatı Rumlarca kesilmiş tüm Türk kasaba ve köylerini hedef almıştı. Noel gecesi olan 24 Aralık 1963'te tek bir gecede 31 Türk katledilmiş, yüzlercesi de rehine olarak bilinmeyen yerlere götürülmüştü (Camgöz 2009: 18).

Kıbrıs Türkünü yok etmek için uygulamaya konulan "AKRİTAS Planına" karşı TMT'nin yer üstüne çıkmasıyla beraber hızla yeni katılan gönüllülerin teşkilatta yerlerini almaları,

yönlendirilmeleri iyi bir şekilde başarılmış ve gelişen toplumsal, siyasal ve askeri durumlara göre teşkilatlanma hızla tamamlanmıştır (Tansu 2009: 61). 21 Aralık 1963’de olaylar başladığı zaman TMT’de kayıtlı 3700 üye bulunmaktaydı. 21 Aralık 1963’den sonra 25 gün içerisinde bu sayı 25 bine yükselmiştir (Özkaloğlu 2009: 76).

Bu hızlı ve etkin teşkilatlanma başarısı TMT’ye diğer faaliyetlerinde de değişen durumlara hızlı bir şekilde ayak uydurma şansını vermiştir. Kıbrıs mücadelesinin dönüm noktası olan 1963 olayları sonrasında zaman zaman gerçekleşen Rum saldırılarına karşı Kıbrıs Türkü var olma mücadelesini kararlılıkla sürdürmüştür. 1974 Barış Harekâtı ile mücadelesini yeni bir devlet kurma noktasına taşıyarak bir ulus olarak var olmayı başarmıştır. Bu mücadele sürecinde Erenköy direnişi tarihsel olarak ayrı bir yere sahiptir. Çoğunluğu öğrenci olan Kıbrıs gençliği vatan savunmasına koşarak savaşmışlar, sonrasında ise eğitimlerini tamamlayarak geldikleri ülkelerinde, 1974 sonrası dönemde bu sefer toplumsal bir mücahit olarak görev üstlenerek devletin kuruluşunda Kıbrıs’ın eğitilmiş kuşağı olarak önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu çalışma kapsamında Erenköy direnişinin sözlü tarihi yazılmaya çalışılacaktır.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Bir Tarih Yazım Yöntemi Olarak Sözlü Tarih

Sözlü tarih, tarihi yazılı belgelere ek olarak yaşayan bireylerin belleğe dayalı anlatıları aracılığıyla yazma ve sıradan insanları, gündelik yaşamı ve özneliği tarihin araştırma alanına dâhil etme dürtüsüyle şekillenen ve ses kaydetme teknolojilerinin gelişmesiyle desteklenen disiplinler arası bir çalışma alanı ve araştırma yöntemidir. Toplumun yaşayış, düşüncü özellikleri, değerlilik-değersizlik yargıları, çevresinde oluşan, gerçekleşen olay ve durumlara karşı geliştirdiği tepkisi, bakış açısı, özellikler kişi hakkındaki bilgi yanında toplumsal bilgi birikimini de içermesi yönüyle önemlidir. Yaşanılan bir olayın bir olgu olarak diğer toplumsal olgularla olan ilişkisinin varlığı gerçeğinden hareketle yaşanılan olayın/ durumun oluşumuna etkien

süreçleri de ortaya çıkarması açısından kişisel hikâyelerin önemi yadsınamaz bir gerçekliktir (Sever 2008: 62). Bu yöntemle, kişilerle görüşülerek anıları kaydedilir ve tarihi açıdan önemli olan sözlü kaynaklar belgelenir (TÜSTAV 2002: 2). Sözlü tarih çalışmaları, geçmişteki yaşantılara doğrudan ulaşmanın aracı olarak kullanılan bir tarih yöntemidir. Paul Thompson belirttiği gibi “*Sözlü tarih Geçmişin yaşayan belleğidir. Herkesin kendi yaşamına ilişkin olarak anlatabileceği bir öyküsü vardır. Bu yaşam öyküleri yüzyılımız tarihi için değerli hammadde sağlarlar. Benzeri görülmemiş değişiklik dönemlerinin, bu değişiklikleri yaşayan erkekler ve kadınlar aracılığıyla, doğrudan anlatımını gerçekleştirir. Yaşayan bu belleklere başvurulmazsa sonsuza dek yok olacaklardır*” (Thompson 2007:5). Geçmiş, şimdiye değin yazılı kültür aracılığı ile aktarılarak tarih olduğu için, bazı grupların bu aracı kullanamamaları, ya da yazdıklarını daha sonra aktarma şansına sahip olamamaları, onların tarihte görünmez olmalarına yol açan nedenlerden biridir (Şahin 2009: 116). Bu nedenle sözlü tarih yok olup gidecek bir bilgi hazinesine ulaşmanın yegâne yolu haline gelmektedir (Iggers 2000: 18). Artık günümüzde geçmiş anlamaya çalışan tarih yazıcılarının büyük bir kısmı, bu "anlamaya çalışma" çabalarının geleneksel tarih yazımı yöntemleri, klasik kurumsal analizler ya da yazılı belgelerin çözümlenmesi yoluyla yapılamayacağını farkındadırlar (Şahin 2009: 116).

Sözlü tarih yönteminin önde gelen kuramcılarından Paul Thompson’a göre “Sözlü tarih insanlar etrafında kurulmuş bir tarih türüdür. Tarihin içine hayatı sokar, kapsamını genişletir. Kahramanlarını sadece liderler arasından değil çoğunluğu oluşturan ve o ana kadar bilinmeyen insanlar arasından da seçer” (Thompson 1999:7). Aşağıdan yukarıya tarih yazmanın bir yöntemi olan sözlü tarih çalışması ile aynı zamanda bir toplumsal bellek inşası süreci oluşturulmaktadır. Sözlü tarih, gelecek için bugünün kolektif belleğidir. Her kuşak geçmişe ilişkin kendi sorunlarını sorar. Sözlü tarih, yaşam deneyimimizi, ona gereksinimi olanlar için kaydeder (Thompson 2007: 3). Sözlü tarih, ulusal ses/görüntü arşivi oluşturma ve kullanılabilirliğini

artırmaya odaklı araştırma projeleri, eğitim atölyeleri, konferans, seminer, yayın vb. faaliyetlere ağırlık verilerek yapılır (Metin 2002: 290).

Genellikle çalışma yapılan alanda yeterli yazılı malzemenin olmadığı durumlarda başvurulan sözlü kaynak kullanımına dayalı tarih çalışmaları hiçbir zaman yazılı kaynaklara dayalı tarih çalışmalarının alternatifi değildir. Bu nedenlerden dolayı sözlü tarih araştırmalarında yazılı ve görsel diğer malzemenin araştırma sürecini destekleyici şekilde kullanılması büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma kapsamında da aşağıda ayrıntıların sunulduğu veri toplama sürecinde sözlü kayıtların yanı sıra, sözlü kayıtları desteklemek ya da eleştirmek amacıyla yazılı belgelerden de yararlanılma yoluna gidilmiştir. Elde edilen bulguların sunumu yoluyla bir sözlü tarih oluşturma sürecinde Paul Thompson'un yaptığı sınıflandırma dikkate alınmıştır. Thompson'a göre sözlü tarih çalışmalarının sunumunda üç temel yol bulunmaktadır. Bu temel yollar şu şekilde özetlenebilir (Thompson 2002: 208-209):

1. Sunumun bir yaşam öyküsünün anlatımına dayanır. Buna göre belleği çok güçlü olan biriyle yapılan görüşme, eldeki malzemeye yaşam veren en önemli kaynak olacaktır. Tek bir kişinin anılarına dayanan bir çalışma, tarihinin elinde belirli bir sınıfın ya da toplumun tarihini yansıtan bir sözlü tarih anlatısına dönüşecektir.
2. Sunum bir anlatılar derlemesi olarak meydana getirilir. Tek tek ele alındıklarında tek bir anlatıcının hikâyesindeki kadar zengin ve tam olmaları gerekmediğinden, tipik yaşam öyküsü anlatılarını sunarken derleme, en iyi yol olarak görülür. Farklı sözlü kayıtlarda alıntılar yapılacak ve bu yolla anlatılar, ortak temalar ya da tarihsel öykü çerçevesinde bütün ya da parça parça sınıflandırılarak geniş bir tarihsel yoruma olarak ortaya konulmaktadır.
3. Sunumda çapraz çözümlemenin gerçekleştirildiği kurgulamalar bulunur. Bu tür çözümlenelerde, sözlü kanıtlardan bir sav inşa etmek üzere yararlanılır. Çözümlemenin asıl amaç olduğu

metinlerde anlatılan yaşam öyküsü tek başına yer almayacaktır. Bu tür sunumlarda alıntılar kısa tutulacak, karşılaştırma hem görüşmelerin hem de başka kanıtların çapraz okunması yoluyla yapılacaktır.

Bu araştırma kapsamında sözlü tarih anlatısının sunumunda temel olarak ikinci yol benimsenmiştir. Birden fazla sözlü tarih kaynağından yapılan alıntılar ile Erenköy Direnişi'nin sözlü tarih anlatısı oluşturulmuştur.

2.2. Sözlü Tarih İçin Veri Toplama Süreci

Bir sözlü tarih çalışmasını yapan araştırmacı kaynakları ile çok yakın bir ilişki içindedir. Bundan dolayı da subjektif davranışlar göstermeye daha yatkındır. Bu sorunu aşmaya yönelik olarak çalışma kapsamında “yöntem çeşitlendirilmesine (triangulation)” gidilmiştir. Yöntem çeşitlendirilmesi sosyal bilimler alanında giderek daha fazla ilgi ve kabul görmektedir (Jick, 1979). Örneğin Denzin'e göre *triangulation* “aynı olgu / fenomenin farklı yöntemler kullanılarak çalışılmasıdır (Denzin 1978'den aktaran Böke 2009). Çoklu yöntem kullanımı araştırmacının üzerinde çalıştığı konuya farklı bakış açılarından bakma fırsatı sunmanın yanında, kullanılan araştırma yöntemlerinin de en önemli niteliklerini yapılan çalışmada en etkili bir biçimde kullanılabilir hale getirmektedir. Görüşme dışında diğer yazılı ve görsel malzemenin incelenmesi birebirlerinin eksiklerini tamamlamaya yönelik olarak iki farklı yöntem olarak kullanılmıştır. Erenköy mücahitleri ile görüşmeler iki farklı dönemde (2011 Ağustos ve 2016 Şubat) gerçekleştirilen çalışmanın araştırma bölümünde elde edilen veriler iki farklı yoldan toplandı. Öncelikle, ulaşılabilen yazılı (Erenköy üzerine yazılmış kitap, anı, dönem gazeteleri vb.) ve görsel kaynaklar araştırmacılar tarafından incelendi ve değerlendirildi. Bir sözlü tarih uygulamasına başlamadan önce araştırmacının yapılan görüşmelerden nasıl ve ne türde bilgi almak istediğinin belirlenmesi bir başka deyişle araştırmacının amacının net olarak ortaya koyması

gerekmektedir (Köktürk 2006: 156). Bu nedenle görüşme sürecini yönetmeye yönelik bir soru formu oluşturulmuştur.

Sözlü tarih görüşme formunda Erenköy Direnişi'ne katılmış kişilerle (Erenköy Mücahidi); direnişe katılmaları direniş süreci ve sonrasında eğitimleri tamamlamak için Türkiye'ye dönüş aşamasında yaşananları ortaya koymaya yönelik sorular sorulmuştur. Alan araştırması kapsamında görüşülecek kişiler yapılan ön araştırma/görüşme sürecinde belirlenmiştir. Bu kapsamda on adet Erenköy mücahidi ve bir adet TMT eski komutanı olmak üzere toplam on bir kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların iznine bağlı olarak ses kaydı altına alınmıştır. Görüşme kayıtları ortalama 74 dakikadır, en uzun görüşme 168 dakika en kısası ise 28 dakikadır. Çalışma kapsamında, yaşam öyküsü görüşme kayıtlarının ses çözümünü dosyalarını içeren sözlü tarih arşivi oluşturulmuştur.² Araştırmanın ilk kısmında sözlü tarih görüşmelerinden yapılan alıntılar kullanılarak sözlü tarih yazımı gerçekleştirilmiştir.

3. ÖNCESİ ve SONRASI ile ERENKÖY DİRENİŞİ

21 Aralık 1963 de yaşanan olayları Ankara ve İstanbul'da bulunan Kıbrıslı üniversite öğrencileri, Türk basınından öğrenmişti. Bu haberleri alan tüm öğrenciler aileleri ile ilgili olarak büyük bir endişe içinde bulunuyorlardı. Üniversite gençliği ne olacağını, gelişmelerin nereye varacağı konusunda derin endişelere sahipti ve Kıbrıs'tan, basın dışında haber almanın bir yolu da yoktu. Lefkoşa hava alanı, sivil uçuşlara kapatılmıştı. Türk basını gelişen olayları her gün manşetten duyuruyordu.

“1963 olayları olduğunda ben Türkiye'deydim ve hiç unutmam çok enteresan bir şeydir. Dediler ki Cumhuriyet gazetesi son baskısı gece yarısından sonra iki de çıkıyor. Birkaç arkadaşla birlikte koştuk Cumhuriyet Gazetesi aldık. Ankara'da Kızılay'da bizim derneğin bir bürosu var, odaları var, oraya çıktık beş altı kişiydik, aldık gazeteyi geldik oturduk açtık gazeteyi başlık aynen şu bütün ön sayfa Cumhuriyet

² Görüşme kayıtları ile ilgili ayrıntılı bilgi “Ek:1'de” sunulmuştur.

gazetesinde “İtalyan basınından iktibas edilmiştir: Lefkoşa’da binlerce ölü on binlerce yaralı” biz çığına döndük. Çünkü ben Baf’dan geliyorum, köyden geliyorum biz dedik ki bizim ailenin hepsi öldürüldü çünkü bu kadar güçlü olduğumuz en güçlü olduğumuz Lefkoşa böyleyse. Altı yedi kişiydik ellerimizi masanın üzerinde kenetledik ve yemin ettik en kısa sürede Lefkoşa’ya döneceğiz diye.”(Değın, 04.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Tüm Türkiye’de halk endişeli bir bekleyişle Kıbrıs da yaşanan olayları izlemekteydi. Kıbrıslı üniversiteli gençler her gece, geç vakitlere kadar Kızılay’da İstanbul gazetelerinin irtibat büroları önünde bekler, Kıbrıs’tan gelen haberleri almaya çalışmaktaydı. Tüm bu kötü gelişmeler Türk kamuoyunda infial yaratmıştı. Türkiye’de halk Rum saldırıları protesto etmek için gösteriler yapıyordu.

“Artık 1963 olayları... Okulu bıraktık. Sürekli eylem içindeyiz. Türkiye reddediyor göndermeyi. Aralık ayında açlık grevine girdik. 63 Aralık sonu. Devamlı eylem yapıyoruz. İstanbul üniversitesi bahçesinde Atatürk anıtı var. Açlık grevi gece saat 1 biz oturuyoruz. Bütün Türkiye’de sansasyonel bir olay oldu. Türkiye’nin tüm öğrencileri arkamızda destekliyor. Bir adam gördüm anıtın üzerinde konuşmaya çalışıyor. Vali geldi dedi. Niyazi Akı anıtın üstüne çıktı, bizimkiler in diyor. Gittik bakmaya. Kendimi tanıttım. Telgraf geldi Başbakan İnönü’den. Telgraf Açlık grevine son verin sevgili çocuklarım. Aranızdan 3 kişi temsilci seçin. Benimle konuşmaya gelin. Müdahale edeceğiz bu iş bitecek. Tamam dedik valiye. Ankara’ya Meclis’e gittik, İnönü’nün elini öptük. Biz Kıbrıs’a gitmek istiyoruz. Hiç dedi size gerek yok. Koskoca Türkiye’nin ordusu var, yarın müdahale ediyoruz. Makaryos cevabını alacak, yarın müdahale ediyoruz dedi Meclis’te. Biz uçtuk sevinçten. Dönerken yolda gazete aldık. Müdahale olmamış, sadece Lefkoşa üzerinde ses hızından fazla uçak uçurdular. Korktu Rumlar ama sonra gene saldırdılar.”(Vehbi, 09.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)”

Öğrencilerin bir kısmı adaya gidebilmek için kendi olanaklarını kullanmaya karar verdiler. İstanbul’da eğitimine devam eden bir grup öğrenci Ergün Vehbi tarafından örgütlenerek Kıbrıs’a gitmek için Antalya’ya doğru yola çıktılar.

“Dedik bu iş olmuyor. Biz kendimiz gidelim dedik. İnelim otobüs tutup Antalya’ya gidelim. Gemiler var, çalıştırıp birini gidelim. Güya sessiz sedasız ama altı otobüs. Otobüs şoförleri ve muavinleri MİT. Bizim ne yaptığımızı güya kimse bilmiyor ama devlet biliyor tabi. Antalya’ya indik. Kıbrıs kökenli bir köye gittik silah istedik. Belediye önünde bando bizi karşıladı. Polis asker bizi karşıladı ama hiç kimse müdahale etmiyor. Bir temsilci grubu olarak, generaller belediye başkanı var konuştuk. Rum gene saldırmış haberler alındı. Limana yürüyelim dedik. Limana doğru, eski limana doğru sel gibi akıyoruz. Limanın etrafı birer metre arayla asker. Bize dokunmuyorlar. Gemiye bindik, işgal ettik gemiyi. Çalıştırın gemiyi de limandan çıkalım dedik. Çalıştıramadık gemiyi tabi. Devamlı asker de anons yapıyor, sizi misafir edeceğiz. Bu arada inerken limana silah dükkânı gördük, güpegündüz silahlarını aldık. 12 av tüfeği ve fişek aldık. Asker de bir şey yapmadı. Albay gemiye geldi. Biz de vazgeçtik dönüyoruz dedik. Silahları istedi. Verdik. Antalya işinden sonra iş koptu”(Vehbi, 09.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Türkiye’deki Kıbrıslı Türklerin birbiri ile sıkı bağları olan örgütleri vardı ve örgütlenme kullanılarak Kıbrıs’a dönmek ve mücadeleye katılmak konusunda büyük çaba harcanmaktaydı. Bu konuda en faal olan örgütlenme “Kıbrıs Türk Talebe Cemiyeti” idi.

“Kendi aramızda bir karar verdik. Büyüklerimize müracaat edelim askeriyeye müracaat edelim, hükümete müracaat edelim bizi eğitsinler kısa dönem ve Kıbrıs’a çıkalım. Fakat herhangi bir netice alamadık. Bunun üzerine İstanbul talebeleri Ankara’ya gelerek Ankara’dakileri aldılar ve Antalya’ya giderek gemi sabote ederek Kıbrıs’a çıkmak için bir girişimde bulundular. Bir av malzemesi satan dükkânının camlarını kırıp av tüfekleri aldılar ve Kıbrıs’a giden bir gemi buldular. Kıbrıs’a gitmek için bir takım teşebbüsler oldu fakat polis ve askeri güçler buna engel oldu. Bu durum Özel Harp Dairesinin hareket etmesine neden oldu. Bu esnada Dr. Küçük ve Denkaş Beyin de katkısıyla Harp Dairesiyle temasları ile bizi Kıbrıs’a göndermeyi kabul ettiler.” (Bilgiç, 06.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Hükümetin öğrencileri ve diğer Kıbrıslı gençleri adaya gönderme kararı almasından sonra Kıbrıslı üniversiteli öğrenciler, Ankara’daki Kıbrıs Türk Kültür Derneği; İngiltere’deki öğrenci ve işçiler, Britanya Kıbrıs Türk Kültür Derneğinin önderliğinde gruplar

halinde askeri eğitim almak üzere Ankara'nın Polatlı ilçesi yakınlarındaki Zir Eğitim Merkezi'ne gönderilmeye başladı.

“Ankara'dan İstanbul'dan Londra'dan gelen talebeler Ankara'nın Zir köyünde üç haftalık bir eğitime tabii tutuldu. Kullanacağımız silahların hepsini öğrendik. Nasıl kullanılacak nasıl hareket edilecek. Ve ona göre bu eğitimi bitirenler Kıbrıs'a gönderildi. Eğitimde kullanacağımız silahların hepsini gözü kapalı kullanır duruma geldik.60 mm.lik havan 81 mm.lik havan,57 mm.lik geri tepmesiz, 75 mm.lik geri tepmesiz, 2,5 inç 3,5 inç bazukalar, Sten tabancası, piyade tüfeği, Bren makineli,A4 makineli, uçak savar MG 3silahları eğitimi gördük. Bilahare ben ve yaklaşık 150 kişilik bir grup Göksü nehrinin üzerinde Silifke dağlarında son Kore'ye giden bir taburla birlikte eğitim gördük. O zamanın genelkurmay başkanı Cemal Turhal Paşa gelip denetledi bizi.” (Bilgiç, 06.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

“Eğitimlerde piyade tüfeği, Sten ve Bren ayrıca da Tokaref marka tabancalarla ateş ettik. Tabii bazı arkadaşlarımız havan atışı da yaptı bazuka atışı da yaptı. Gece eğitimi de gördük taarruz eğitimi savunma eğitimi yaptık” (Akgüç, 06.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Bu eğitimleri tamamlayan öğrenci birlikleri kabileler halinde Kıbrıs'a gönderilmişlerdir. Bu öğrenciler mücahit olarak 31 Mart 1964 tarihinden başlayarak Erenköy'e çıkmaya başlamışlardır (Gibbons 2003: 206).

“50 kişilik bir grup olarak bizi Ankara'nın dışında Zir kampı denilen bir yere götürdüler. 1 haftalık eğitim verildi ve sonra 20 kişilik isim listesi okundu. Bizi Anamur'a götürdüler. Ordan gece saat 11 açıklarında Erenköy açıklarına gittik.” (Yıldırım, 12.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

“Önce kısa bir eğitim aldık. Ankara'da Zir kampında askeri eğitim aldık. Biz eğitimden sonra dört gün kadar Ankara'da kaldık. Ankara Garı'nın yanında saat 12'de buluştuk. Eğitim gören grup olarak Zir kampına gittik, eşyalarımız oradaydı. Askeri elbiselerimiz vesaireler. Kullanacağımız silahlar verildi bize takımlar oluşturmuştuk piyade tüfeği, Bren, Sten, bozuka herkes kullanacağı silahlarını aldı ve oradan da Kıbrıs'a dönmek üzere Ankara'dan Anamur'a doğru askeri araçlarla yola çıktık. İki hücumbotlarla Erenköy sahiline çıktık. (Uzuner, 15.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)”

Kıbrıs milli mücadelesi tarihinde Erenköy direnişisi olarak geçen bu tarihsel süreçte Kıbrıs Türkünün en eğitimli üyeleri yurt savunmasında büyük bir başarı örneği vermişlerdir. Erenköy, Kıbrıs Türk halkının varoluş mücadelesinde çok özel bir öneme sahiptir. Çünkü burası mücadele süresi boyunca Türkiye’den gelen silahların adaya giriş yaptığı yer konumundadır.

“Erenköy Türk kantonlarından bir tanesiydi ve en önemli özeliği de denizden Türkiye ye açılması idi. Bütün diğer Türk kantonlarının tamamının etrafı Rum yerleşim alanları ile çevrili konumda bulunuyordu. Erenköy bölgesi beş adet Türk köyünden müteşekkildi ve bu köyler arasında Rum köyü yoktur.” (Emircan, 08.08.2011, Mülakat).

Bölgeye karşı ilk Rum harekâtı 26 Ocak 1964 tarihinde bir mangalık kuvvetle başlamıştır. Bölgeye 30 Mart tarihinde takviye olarak ilk 40 kişilik Türk öğrenci grubunun hemen gelmesinden sonra, Rumlar 500 kişilik bir grupla Erenköy’e bir hafta boyunca taarruz etmişler ve kayıplar vererek geri çekilmişlerdir. Öğrenci mücahit grupları kafiler halinde Erenköy’e çıkmaya başladıklarında Erenköy ve çevresi bir savunma cephesi görüntüsünden son derece uzaktı. O sıra da bölgede komutanlık görevini ifa eden jandarma yarbay ise savunma hattı oluşturma, var olan birlikleri askeri bir düzen içerisinde savaşa hazırlamak konusunda yetersizlikler göstermekteydi.

“Selçuklu köyüne gönderilen bizdik benim manga idi. Daha önce orda hariçten gelen mücahit yoktu köylüler vardı. Köyde savunma cephesi falan hiçbir şey yoktu. İlk biz kendimiz oluşturmaya başladık. Köylüler orak biçmeye giderlerdi işte onları korurduk. Bir iki kişi de tepeyi korurduk zaten on bir kişiydik.” (Keço, 06.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

01 Nisan–30 Haziran tarihleri arasında bölge Türkiye’den deniz yoluyla personel silah ve mühimmat takviyesi almıştır. Aynı dönemde bu bölgedeki çatışmalar sürekli devam etmiştir.3 Temmuz tarihinde Baş Piskopos Makarios yanında Albay Grivas olduğu halde Dillirga bölgesine gitmiştir (Halkın Sesi 1964). Makarios’un bu ziyareti Rum güçlerinin bölgeye yönelik bir operasyon hazırlığı olduğunun göstergesiydi. Mevcut savunma düzenindeki aksamalar ortadan

kaldırılmamış ve mücahit birlikleri arasında askeri düzen tesis edilememiştir. Cephedeki bu emir komuta aksamaları askeri düzenin oluşmasını engellediği gibi bazı mücahitlerin mevcut komutana tepki duymasına neden olmaktadır.

“Arkadaşlar arasında diyaloglar sayesinde orda görev yapıyorduk. Bir plan bir şey yoktu üst kademe alt kademe arasında kopukluklar vardı. Bir onbaşı filan yoktu böyle şeyler bir manga komutanı. Merkezden telefon geldi manga komutanı filan yere git. Beraber olduğu arkadaşlar ben nöbete çıkmam derse bir şey yapamazdı. Emir komuta zinciri yeterli değildi. Mesela yarbay emir gönderir falan yere gideceksin diye ben yorgunum gitmem dediği zaman bir şey yapmazdı. Sonuçta bir şey olmazdı. Bölgede arkadaşlarımızın birbirleri ile dayanışması ile bir görev yapmaya çalıştık. O zamanki komutanın bir takım sosyal yönden hatalarıyla bazı arkadaşlar komutana tepki duymaya başladı. Emir verirdi emirleri dinlenmez oldu. Hatta bu arada Türkiye’den bir binbaşı geldi o bu durumu gördü ve bu sefer o yarbayı geri gönderdiler. Binbaşı kaldı bir süre bizimle beraber arkadaşları topladı ağırlığı olan arkadaşları ben dedi gerekli yazışmaları yapacağım çünkü cepheleeri gezdiği zaman normal mevzilerin olmadığını gördü. Bu talebelerle buraların savunulamayacağını ilerde bir şey olursa çok ölümlerin olacağını dile getirmek maksadıyla o geri gitti.” (Emiroğlu, 18.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Erenköy bölgesindeki aksamalarla ilgili bilgiler Genel Kurmaya ulaşınca Harp Dairesi TMT’nin ilk Bayraktar’ı olan Albay Rıza Vuruşkan’a İsmail Tansu aracılığıyla bölge komutanlığını teklif etti. Rıza Vuruşkan’ın da teklif edilen bu görevi kabul etmesiyle Albay Vuruşkan, Rauf Denктаş, Milliyet gazetesi yazarı Ömer Sami Coşar ve bir kısım gönüllü öğrenci 31 Temmuz 1964 günü Deniz Kuvvetlerine ait bir botla Erenköy’e çıkmışlardır. Vuruşkan’ın Ada’ya çıkmasıyla 03 Ağustos 1962’de, Lefke Sancağına bağlı olan Erenköy Kovanı, Sancak’a dönüştürülerek ilk Sancaktarı, Rıza Vuruşkan olmuştur (Emircan 2011). Rıza Vuruşkan’ın gelmesi Erenköy’de yeni bir canlanmaya neden oldu.

“Mevzi bile kazdırmayı bilmiyordu. Doğru dürüst eğitim yaptıramıyordu bize. 8 ağustostan önce Rıza Vuruşkan diye bir komutan geldi. Askeri bilgilere üst düzeyde sahip olan ve TMT’nin kurucusu idi.

Bize irtibat hendepleri ve yeni mevzileri kazdırdı. İki hafta içerisinde gayet güzel bir organizasyon yapıldı.” (Yıldırım 12.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Vuruşkan cepheye askeri bir düzen yaratmak için ivedilikle çalışmalara başladı. Her mücahidin kendi yeteneğine göre daha iyi yapabileceği görevi, şahsen talep etmesini istedi. Bunun yanında savaşın çok kısa sürede başlayacağını bilen bir komutan olarak derhal savunma mevzilerinin oluşturulması konusunda çaba harcamaya başladı. Temel amacı bu kısa süre zarfında mücahitlerden güçlü bir savunma savaşı verebilecek disiplinli bir birlik yaratmak olacaktır.

“Albay Rıza Vuruşkan cepheye gelerek bize şöyle seslendi: “Hayatta kalmak istiyorsanız size üç gün mühlet veriyorum. Üç günden sonra savaş vardır burada. Bu üç günde boy mevzisi, yarı boy mevzisi, kazacaksınız, gizli belirli olmayan yerlerde ve kamuflle edeceksiniz ağaçlarla, dallarla” dedi. Ve o şekilde mevzinin ne olduğunu irtibat hendeğinin ne olduğunu o zaman öğrendik. Bu üç gün içerisinde ellerimizin derileri kalkmıştı mevzileri kayaları kırarak yapıyorduk. Ve onlar hayatlarımızı kurtardı, hepimizi kurtaran kişi O olmuştur. O ufak bir bilgisi ile bize hayatlarımızı kazandırdı. Onunla birlikte cepheye askeri disiplin ve askeri şartlara uyum geldi.” (Bilgiç, 06.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Bu sırada ise Rum kuvvetleri başlarında Albay Grivas olduğu halde Erenköy bölgesine topyekûn bir saldırı için hazırlanıyorlardı. Grivas 6 Ağustos 1964 akşamı Lefkoşa'ya döndü ve Kıbrıs Rum Silahlı Kuvvetleri Genel Karargâhındaki toplantıda Rum Silahlı Kuvvetlerinin son durumu hakkında bilgi aldı. Silahlı Kuvvetler Başkomutan Muavini Prokos'un Dillirga bölgesindeki askeri yığınak hakkında bilgi vermesinden sonra Grivas, Lorovouno tepesinin ele geçirilmesi için hücumla geçmeye karar verdi. Daha sonra Grivas, Alevkaya'nın hemen güneyindeki Lorovouno tepelerinin ele geçirilmesi için Makarios'un onayını istedi. Grivas'ın bu talebinden sonra Rum Bakanlar Kurulu'nu toplantıya çağıran Makarios, Bakanlar Kurulu'ndan oybirliği ile "Harekâtın yapılması" kararını aldı. 5 Ağustosta Selçuklu'da bulunan İsveç Birliğine mensup Birleşmiş Milletler Barış kuvvetleri askerleri mevzilerini terk etmişler ve bu mevzilere Rum birlikleri yerleşmiştir.

Bu birlikler ise Selçuklu ve Alevkaya köylerine ateş açmışlardır (Halkın Sesi 1964).

“Ben Ağustos Savaşları başladığında Yüksek Tepe denilen bir yerdeydim. Savaş ilk bizle başladı. Bir tepe vardı o tepeyi gidin Barış Gücü’nden teslim alın emri verildi. Manga komutanım Aytekin Besim idi. On bir kişilik bir ekip olarak gittik. Bizden evvel bir Yunan taburu gelmiş yerleşmiş. Birleşmiş Milletler Barış Gücü’nden sonra tepeyi teslim aldı, tahkimatlarını yapıyordu onlar ve bizden bihaberlerdi. On metre mesafeye kadar girmiştik içlerine, kimi arkadaşlar çarpışalım dağıtırız dedi. Benim elimde bir Bren makineli tüfek var ve 1248 adet mermisi var. Aytekin Besim’le konuştuk ve geri çekilelim kararını verdik. Geri çekildik ve komutana haber verdik. Komutan bize en iyisini yaptınız dedi. Bütün birliklere haber verdi, sabahleyin saat dört civarında taarruz olacak dedi ve bu size olacaktır dedi. Saat dördü çeyrek gece bize oldu, uzaktan havan toplarıyla dövmeye başladılar bizi. Aşağı yukarı bir saatlik zaman içerisinde mermi düşmedik yer kalmadı. Ama bizim yapmış olduğumuz mevziler irtibat hendekleri bize hiçbir zayıyat verdirmedi. Şafak söktü çıktılar artık, ellerinde makineli tüfeklerle bize “hayatta kalan var mı” diye soruyorlar Rumca. Biz de ateşle cevap verince tekrar başladı çatışmalar. Ondan sonra bizimle çarpışırken karşı taraftaki tepedeki Alev Tepe’deki arkadaşlarımıza da sirayet etti çatışmalar. Bu şekilde 4 Ağustos günü bitti.5 Ağustos’ta döndüler doğudaki arkadaşların birliğine Mali Tepesi denilen tepeye saldırdılar. Dört yerden ateş yedi onlar. Savaşın dördüncü günü Rumlar artık bir tarafa ilerleyemiyorlar oldukları yere çakılı kaldılar. Bizzat ben gördüm Grivas çocuklar ileri diyor. Onlar geri hareket ediyorlar. Bunlar ne biçim asker diye kendi aralarında konuşuyorlar. Hiç kimse inanmadı o dönem bizim üniversiteli talebe olduğumuza.” (Bilgiç, 06.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Erenköy’ü kuşatan kuvvet ise 800 zırhlı araca sahip 4500 kadar Rum’dur. Ayrıca harekâta 4 adet helikopter ve 3 adet hücumbot destek vermiştir. Ağustos’un 6’sında taarruzlar artmış ve şiddetlenerek devam etmiştir. Grivas’ın Dillirga bölgesine saldırı emrini vermesiyle 6 Ağustos 1964’de Türk-Rum çatışması başladı. Bu saldırı sırasında Erenköy bölgesinde bulunan bir avuç Türk, zor durumdaydı. 7 Ağustos 1964 günü etraf iyice karardıktan sonra, Rıza Vuruşkan şu cephe emrini gönderdi: Doğu’da önce Bozdağ, ardından Mansura, Erenköy’e

çekilecek; Ümit Tepe, Rüzgârlı Tepe ve Fevait Tepe hattında son müdafaa hattını oluşturacaktı. Güneyde Selçuklu, Kartal Tepe'ye; Alevkaya ise Asaf Tepe-Havan Tepe hattında mevzilenecekti (Camgöz 2009: 31).

“Bize Rumlar taarruza geçtikleri zaman benim bulunduğum yer Selçuklu köyünün en yüksek tepesiydi. Bunun sağ tarafında bir vadi ormanlık Alevkayası diye bir köy vardı. Sol tarafımızda ise daha aşağıda tepeler var Bozdağ denilen köy görünüyordu. Gerimizde vadi gidiyordu sahilde Erenköy Mansura ise solumuzdaki tepelerden dolayı görünmüyordu. Savaş başladığında Rumlar bombardıman yaptı bizim bölgeye ancak giremediler. Bu arada Alevkayası'nda oradan girmek istediler ormanlık arazide yangın çıkmıştı sonra bize bir telefon geldi Barış gücü nezaretinde Rumlar itfaiye servisi yaparak yangını söndürmeye gidiyorlar. Bize gelen bilgi buydu. Ne zaman ki bize doğru toplu bir ateş açıldı dedim ki bunlar yangın söndürücü değil Rumlar o bölgeden toplu olarak taarruza geçtiler. Bozdağ önde kısıldı, Bozdağ geriye gidince bize emir geldi Yüksek Tepeyi Selçuklu'yu boşaltıyorsunuz ve Erenköy'e geliyorsunuz diye. Savunma hattı Erenköy'e kadar geldi Erenköy'ün üst kısmında bir nevi tabii sınıra mevzi diyebileceğimiz sınıra kadar geri çekildik. Üç günde bu geri çekilme tamamlandı.” (Emiroğlu, 18.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

8 Ağustos'a gelindiğinde bölgedeki 5 Türk köyünden sadece Erenköy, Mücahitlerin elinde kalmıştır. Bütün mücahitler Erenköy'e çekilerek burada savunma düzenlerini almışlardır.

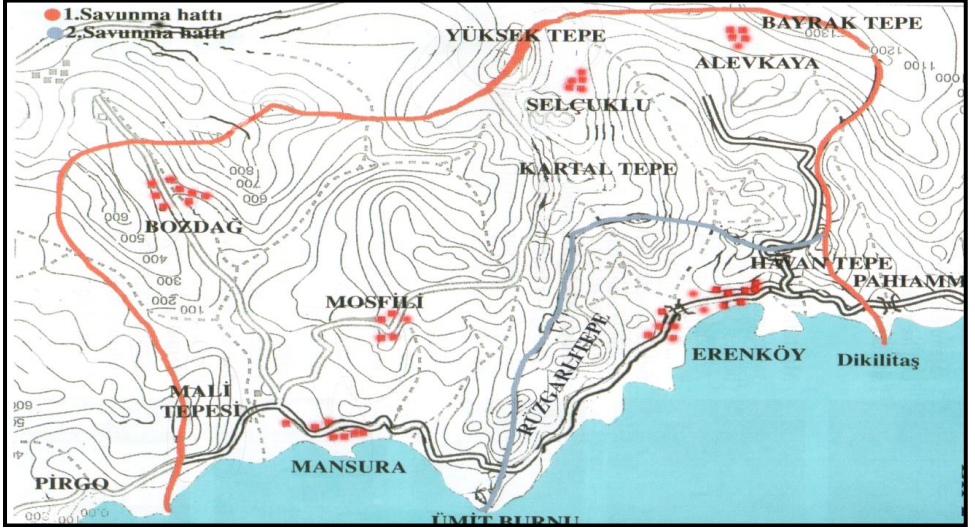
“Rumlar saldırdı bölge bölge bizim arkadaşlar mecburen geri çekildi. Bu geri çekilmede Rumlar bizim bıraktığımız yerleri işgal ettiler. Bu şekilde geri çekile çekile beş tane köyden bir tek kaldı Erenköy. Şu andaki mevcut sınırlara ulaşıldı ve orada bir savunma hattı oluşturuldu..” (Arıkan, 06.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Rumların ağır silahlarla donatılmış birlikleri ile genel bir taarruza geçeceği bilgisine sahip olan Barış Gücü ise en azından sivillerin Erenköy'den boşaltılması gerektiğini düşünerek bölgeye araçlarını göndermişti.

Dışişleri bakanı Feridun Cemal Erkin, 7 Ağustos 1964 günü sabah saat 10.00'da yapılacak Bakanlar Kurulu toplantısından önce

Amerikan Büyükelçisi Hare'ı makamına davet ederek Türk Hava Kuvvetlerine bağlı dört uçağın ihtar uçuşu yapmak üzere Kıbrıs'a gönderileceğini belirtip, uçaklara ateş açma yetkisinin de verileceğini bildirmişti. Bakanlar Kurulu, saat 10.00'da toplanıp dört uçaklık bir kolun bölgede ateş açma yetkisi ile ihtar uçuşu yapması kararını alır (Camgöz 2009: 32).

Harita 1: Erenköy Savaşı Savunma Hatları



Kaynak: Albayrak 2005:158

8 Ağustos 1964 sabahı Erenköy Birliği, Başiammo'dan yapılan taarruzu durdurmuştu. Öğleyn mevziler yerine Erenköy içi, havan ateşine tutuldu. Havan yağmurunda mücahitlere bir şehit, biri ağır olmak üzere epeyce yaralı vermişti. Havan bombardımanı saat ikiye kadar sürdü. Tam o sıralarda Rumların iki hücumbotu açıkta görüldü. Onlar da Dikilitaş mevzilerine arkadan makineli topları ve ağır makineli tüfekleri ile ateşe başladılar (Camgöz 2009: 33). Erenköy savunma hattında durum giderek kötüleşmekte ve savunma hatları topyekûn bir düşman saldırısına dayanabilecek durumda değildi. Rumların yapacağı bir saldırı tüm mücahit ve sivil unsurların yok olmasına neden

olabilecek kadar tehlikeli bir durumda idi. Bu durum cephe karargâhında endişeyi artırmakta ve bu durumun ivedilikle Türkiye'ye bildirilmesi gerekiyordu. Bu nedenle Rıza Vuruşkan ve Rauf Denктаş Türkiye ile irtibata geçip acil yardım talebinde bulundular. Erenköy'de ki durumu Denктаş'ın Ankara'ya 8 Ağustos'ta gönderdiği su telsiz mesajı bütün açıklığı ve çaresizliği ile bildiriyordu: *“Saldırı bütün şiddeti ile devam etmektedir. Rumlar kesin sonuç almak kararındadır. Yarın sabaha kadar direnebiliriz. Yardıma gelmezseniz, bunu engelleyen büyük bir milli neden olduğuna inanarak öleceğiz. Vatan sağ olsun”* (Özter 2004: 137).

Bu mesajın ardından saat 16.15'te 2 Türk uçağı, keşif uçuşu yapmak için Erenköy semalarında görünmüştür. 8 Ağustos saat 17.30'dan itibaren bir gün içinde Türk jetleri Rum mevzilerini üç defa bombardımana tutmuştur. Bu bombardımanlarda Poli' de Rumlarca inşa edilen havaalanı ile Erenköy'ü topçu ateşine tutan mevziler bulunmaktadır. Erenköy'e saldıran 3 hücumbottan biri batırılmış, biri tahrip edilmiştir. Bu esnada 2 Yunan uçağı Erenköy Türk mevzilerini bombalamış ve iki mücahidi öldürmüştür.

Harekât sırasında uçağı düşen 4. Filo Komutanı Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel şehit oldu.³ Müdahale sonrasında açıklama yapan Başbakan Yardımcısı Kemal Satır şu beyanını vermiştir:

“Mansura belgesine hücumlar yapmaktayız. Netice bekliyoruz. Ne olacağını şimdiden kestiremeyiz. Birleşmiş Milletler NATO, Yunanistan, Kıbrıs ABD ve Britanya nezdinde yapılan teşebbüsler akim kalmıştır ve bunun üzerine hava hücumu yapılması mecburiyetinde kalmıştır”(Halkın Sesi 1964).

Türkiye Dış İşleri Bakanı Feridun Cemil Erkin ise şu açıklamayı yaparak Türkiye'nin barıştan yana olduğunu belirlemiştir:

³ Topel'in uçağı Gemikonağı Limanı'nda Rum hücumbotlarını vurup etkisiz hale getirdikten sonra isabet alarak düşmüş, paraşütle atlamayı başaran Topel Rum birlikleri tarafından esir alınmıştır. Esir alınan Topel hafif yaralı olarak kurtulmasına rağmen Rumlar tarafından yapılan işkenceler sonucu şehit edilmiştir (Emircan, 2011:110).

“Eğer karşı taraf ateşi keserse biz de tedbirlerimi durdurup ateşi keseceğiz. Aksi takdirde harekâtımız devam edecektir. Her şey Başpiskopos Makarios’un hücumları sonucu kan dökülmesiyle başlamıştır ve Türkiye harekete geçmek mecburiyetinde kalmıştır. Eğer bizim harekâtımızın durmasını istiyorlarsa kuvvetlerini geri çekmelidirler jetlerimiz keşif uçuşlarına yarın da (10 Ağustos-yazarların notu) devam edecektir.”(Halkın Sesi 10 Ağustos 1964)

Türkiye’nin müdahalesi sonrasında gerçekleşen harekâtın kapsamı ve sonuçları ile ilgili olarak Milli Savunma Bakanlığı bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri de harekâtın amacı ve yapılan müdahalenin boyutları şu şekilde anlatılmaktadır:

“Kıbrıs’da masum Türk halkına karşı hunharca bir katliama girişmiş olan Makarios’un dün yapılan ihtar uçuşlarını ve hava taarruzlarını, Yunan başbakan Papandru’nun ve Birleşmiş Milletlerin resmi çağrılarına ve evvelki bildirimimize rağmen ateşkes bildirimlerini reddeden gayri insanî hareketine 9 Ağustos 1964 günü de devam eden kuvvetlerinin taarruzları saat 13.00’e kadar büyük bir sabır ile takip edilmiştir. Bir gün öncesinden ders almayan jenosit harekâtını sona erdirmek maksadıyla Türk Hava Kuvvetlerine emir verilmiş dünkü nazarın (8 Ağustos-yazarın notu) daha büyük bir kuvvetle hava harekâtı icra edilmiştir. Erenköy bölgesindeki mütearız Rum kuvvetleri kıta’ya toplulukları ve ağır silahlarına yöneltilerek başarılı neticeler alınmıştır. Pilotlarımız hedeflerini alevler içinde bırakarak dönmüşlerdir. Harekâta 64 jet uçağı katılmıştır. Harekât sırasında bir Rum hücumbotu batırılmış, 7 gemi ile 4 Baltrap tipi deniz vasıtası tahrip edilmiştir. Ayrıca 5 gemi ile 2 tanker batırılmıştır. Öte yandan Alevkaya Poli yolu tahrip edilmiş Poma-Paşıama yolu önündeki vahşî Rum saldırılarına yardım getiren nakliye yolu faaliyetlerinden alı konulmuştur. Mansura civarındaki 3 tank tahrip edilmiş yol üzerindeki tankların yarısı hasara uğratılmıştır.” (Halkın Sesi 10 Ağustos 1964)

Türkiye’nin bu kararlı müdahalesi sonucunda Rum tarafı ateşkes kabul etmeye razı olmuştur.10 Ağustos 1964 tarihinde ateşkes anlaşması imzalanmış ve bugünkü Erenköy sınırları belirlenmiştir. Fiili savaşın sona ermesine rağmen henüz gelecek ile ilgili bir netliğin mevcut olmaması Erenköy’de bulunan mücahitlerin o bölgede kalmaya devam etmesine neden olmuştur.

“Bu ateşkese rağmen bir harekât da olabilir. Onu bilemezsin. Bence Türkiye’deki askeri yetkililer de bizim hemen geri dönmemize fırsat vermediler. Biz de istemedik ilk anda yani böyle bir şeyi hemen geri gidelim yani harp bitti bizim görevimiz bitti yaklaşımında olmadık hiç. Biz ne zaman rahatsız olmaya başladık zannediyorum bir seneden sonra çünkü bir taraftan açlık sefalet perişanlık ciddi bir durum da yok biz niye burada ömrümüzü yitirelim. Biz vazifemizi yaptık. Köprübaşını tuttuk, köprübaşını tutarak adanın silah ikmalini de sağladık büyük ölçüde.” (Arıkan, 06.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

3 Eylül 1964’ü 4 Eylül’e bağlayan gece Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bir üstteğmen, bir astsubay ve yirmi erbaş ve erden oluşan komando birliği Erenköy’e çıktı. Bu olay mücahitler arasında Türkiye asker gönderecek ve bizi buradan tahliye edecek şekilde bekleyişlere neden oldu ancak beklenen değişim olmadı. Havaaların soğuması kışın gelmesi mücahitlerin hoşnutsuzlukları giderek arttırmaya başladı. Bu sıkıntıları bir nebze azaltmak için gündelik hayat içinde renk katacak sosyal etkinlikler düzenlenmeye başladı. Mücahitlerin sıkıntılarının farkında olan Ali Rıza Vuruşkan bu etkinliklerin gerçekleştirilmesini destekledi.

“Komutan öğrencilerin sıkıntılarını hissetmeye başladı. Sosyal faaliyetlere başladı. Futbol takımı oluşturuldu, kütüphane oluşturuldu izinli olanlar kütüphaneye gitmeye başladılar. Sonra günler başladı aynı okuldan olanlar uygun bir günde bir gece eğlencesi yapılmaya başlandı. Sonra cepheden hiç çıkmayana morali bozuk olana Erenköy de bir hafta izin verilmeye başlandı” (Emiroğlu, 18.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi).

Girerek uzayan bekleyiş, mücahitlerin sıkıntısını arttırırken diğer önemli bir sorun da baş gösteren yiyecek sıkıntısı olmaktaydı. Rumların uyguladıkları ambargo sonucu Erenköy bölgesinde yiyecek maddesi giderek azalmakta ve mücahitler ve yerel halk için sıkıntılı günler geçmekteydi.

“O süreç içerisinde hiç unutmam Hintli Barış Gücü komutanı vardı Tiyomiya diye. Bu adam bir gün geldi ve orda inceleme yaptı. Yaz günü saat altı yedi ve şu cümleyi kullandı: “Bu zamanda bu rezalet olmaz” dedi ve helikopterine bindi gitti. Ve aynı gün kendi helikopteriyile

özellikle çocuklara yönelik gıda gönderdi. Bu da bize moral verdi. Bu süre içerisinde İnönü baskı yapardı Rumlara. Ya kara yolunu bize açın gıda ikmali yapalım bu çocuklara ya da izin vermezseniz ben Türkiye'den buraya ikmal edeceğim şeklinde. Bu baskıyı kırmak için o zaman Makarios bize arabalar dolusu yiyecek gönderdi. Ve bu işelerin hiçbirisini almadık biz hepsini döktüler oraya ve biz hiç birini almadık. Hepsi bozuldu kaldı. Tabii iş ciddiye binince, biz yiyecekleri almayınca Türkiye de baskı yaptığı için her hafta Lefkoşa'dan iyeşe gelmesine izin verildi. Bu iyeşe yardımı gelince oradaki ortam biraz daha rahatladı. Ama bunların ötesinde psikolojik rahatsızlıklar başladı.” (Arıkan, 06.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Sıkıntılarının giderek artması mücahitlerin geri dönme arzusunu giderek arttırıyordu. Sıkıntılarını azalmak için futbol maçları, eğlenceler ve oyunlar düzenleniyor. Sosyal ilişkileri arttırmak amacıyla bölgede mücahitler gazete bile çıkarmışlardı. Bunlardan ilki 19 Mayıs 1965 yılında Destek Bölüğü tarafından çıkarılan Mücahit isimli gazete idi. Erenköy deki günlük hayattan ve yöredeki önemli olaylardan bahseden bu gazetede 7 sayfa olarak çıkmış içinde bunun yanında aşk ve sıla şiirleri türünden edebî çalışmalar da yer almıştır. Bölgede çıkarılan ikinci gazete 12 Haziran 1965’de 2. bölük tarafından çıkarılan ESBAM gazetesi idi. Bu gazetenin adı yöredeki beş köyün (Erenköy, Selçuklu, Bozdağ; Alevkayası ve Mansura) isimlerinin baş harflerinden yararlanılarak bulunmuştu (Albayrak 2005: 91). Birkaç sayı çıkan bu gazete de kısa bir süre sonra kapanmıştı. Tüm bu sosyal etkinlikler mücahitlerin ruh sağlığını düzeltmeye yetmiyordu. Bölgede mücahitler içerisinde sıkıntılar artmış mücahitler içinde sinir krizleri geçirenler, kaçmaya çalışanlar gözlenmeye başlamıştı.

“Arkadaşlar arasında cinnet geçirenler oldu. Tıbben rahatsız olanlar oldu. Bir kısmı bilinçli olarak ayağına kurşun sıktı, helikopterle gitsin Lefkoşa’ya diye. Bu şekilde ciddi buhranlar oldu. Bir gün sabahleyin iki noktada cinnet geçiren oldu. Rıza Vuruşkan sabah birine gitti oradan daha dönemden bir başka bölükte biri daha cinnet geçirdi.” (Arıkan, 06.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Mücahitlerin dönme arzusu giderek bir isyan halini almıştı. Askeri disipline önem verse de Rıza Vuruşkan mücahitlerin gitme

arzusunu çok iyi anlıyor ve aslında bunun gerçekleşmesi için de çaba harcıyordu. Hatta bu talepleri Genel Kurmay'a iletmışti ancak Genel Kurmay olumsuz yanıt vermişti. Mücahitler gitmek konusundaki taleplerini Lefkoşa'daki Bayraktarlığa dilekçe ile iletmışler ama istenilen karar bir türlü gelmemişti. Bu durumu protesto etmek için bölük komutanlarının tümü istifa etti. Buna ek olarak köye inmeme, askeri gaziroya gitmeme, Moral Eğitim Şubesini boykot gibi eylemlerle seslerini duyurmaya çalışıyorlardı (Albayrak 2005: 95). Tüm bu çabalar sonucunda bir heyet gelerek durumu yerinde inceledi.

“Sıkıntılar artmaya başlayınca Lefkoşa'dan doktor geldi Burhan Nalbantoğlu geldi hemşire geldi. Ancak bu yeterli olmadı daha sonra Türkiye den Genel Kurmay'dan, Dış İşleri Bakanlığı'ndan bir heyet geldi karayolu ile geldi bunlar. Ve her bölükten temsilcilerle oturdular toplantı yaptılar. Bu temsilcilerin bir tanesi de bendim. Herkes konuştu konuştu. Gelen heyetten bir tanesi dedi ki: “Nasıl götüreceğiz sizi biz” diye bir soru sordu. Ben de aynen şu sözü söyledim: “Biz hastayız siz doktorsunuz, siz devletsiniz sizin ne gibi imkânlarla sahip olduğunuzu biz bilemeyiz. Onun için bizim derdimiz budur ve biz hastayız bizi tedavi edeceksiniz. Bizi nasıl götürürsünüz, devlet olanaklarına siz sahipsiniz dedim.” (Arıkan, 06.02.2016, Sözlü Tarih Görüşmesi)

Sonunda Türkiye de buradaki mücahitlerin geri dönmesine izin verdi. Mücahitler bu seferde yaptıkları direniş ve eylemlerle Genelkurmayı ikna etmişlerdi. Orda geçen ikinci kışın ortasında geri dönmelerine yeşil ışık yakılmışti. Bir süre sonra Türk hükümeti yalnızca Erenköy'de değil Kıbrıs'ın hangi köşesinde olursa olsun her üniversite öğrencisinin Türkiye'ye tahliyesi için Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile gereken antlaşmayı yaptı. Erenköy'deki tüm bölüklere 27 Ocak 1964 tarihinde gelen cephe emri ile tahliyenin bir gün sonra gerçekleşeceği bildirildi. Barış Gücü'ne ait 30'a yakın araç gelerek formalitelerin tamamlanmasından sonra Gemikonağı Limanı'na doğru yola çıktı. Yolda her türlü emniyet tedbiri alınmışti ve konvoy yol boyunca birkaç Rum köyünden geçerek tahliye yapılacak limana ulaştı (Albayrak 2005: 150). Erenköy Mücahitleri ve Kıbrıs'taki diğer tüm bölgelerdeki üniversite öğrenciler 28 Ocak 1966 günü Gemikonağı Limanı'ndan kalkan Giresun Vapuru ile Türkiye'ye tahliye edildi.28

Ocak günü vapur iki muhrip eşliğinde İskenderun'a doğru yola çıktı ve kalkışından 13 saat sonra İskenderun limanına ulaştı. Her mücadele Türkiye Hükümeti tarafından gemide 1500 TL para verilmişti. Ankara'ya gidecekler İskenderun'da inerek yollarına kara yoluyla devam ederken İstanbul'a gidecekler gemide kalarak deniz yolunu tercih ettiler (Albayrak 2005: 150).

Kıbrıs Türk Mücadele tarihine Erenköy Direnişi destanını yazan tüm mücahitler bu mücadeleye katıldıkları noktadan yaşamlarına devam ettiler. Türkiye'den gelen öğrenciler okullarına dönerek eğitimlerine kaldıkları yerden devam ettiler. Londra'dan gelen öğrenciler ile diğer Kıbrıs Türkleri okullarına ve işlerinin başına geri döndüler. Tüm geri dönen Erenköy mücahitleri yurt savunmasını canları pahasına gerçekleştiren birer mücahit olarak gittikleri her yerde bir kahraman olarak karşılandılar.

“Onların yaklaşımı süperdi tek kelimeyle. Mesela bir hocamız vardı sen benim dersime gelme ben sana notumu verdim senin notun ondur dedi. Arkadaşlarımız bizi savaş kahramanı olarak görüyorlardı. Bize davranışları çok müspetti her bakımdan.” (Alkan, 04.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

4. ERENKÖY DİRENİŞİNİN TARİHSEL ÖNEMİ

Kıbrıs Türk Mücadele tarihine Erenköy Direnişi önemli bir tarihsel dönüm noktasını tanımlamaktadır. Tüm adada ulusal bilincin uyanmasında manevi bir katkı sağlamanın yanında Rum saldırılarına karşı direnmeyi olanaklı kılan silah ikmalinin gerçekleştiği bir köprübaşının korunması ve savunulması Kıbrıs tarihinin bugün olduğu gibi şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Türkiye'nin garantörlükten gelen haklarına dayalı olarak ilk fiili müdahaleyi Erenköy Savaşları'nda yapmış olması Erenköy direnişinin Kıbrıs milli mücadelesindeki yerini büsbütün arttırmaktadır. Kıbrıs Türk Devletinin varlığını ilan eden “Mutlu Barış Harekâtı” için bir nevi prova niteliğinde olan bu müdahale Türkiye'nin de askeri ve siyasi olarak eksiklerinin görmesine olanak tanıyarak 20 Temmuz 1974 tarihindeki Mutlu Barış Harekâtı'nın bu denli başarılı sonuçlanmasına zemin hazırlamıştır denilebilir. Diğer

tarafından çoğu üniversite öğrencisi olan genç bir neslin bir bütün olarak bu mücadeleye katılmış olması bu mücadele sürecinde yurt savunmasının önemini idrak ederek eğitimlerini döndükten sonra geldikleri ülkelerinde devletin ve ulusun inşası sürecinde bir nevi Türkiye örneğindeki “Cumhuriyet Kuşağı” benzeri kurucu bir işlev üstlenmelerinde neden olmuştur. Kendisi de bir Erenköy Mücahidi olan Erdal Camgöz Erenköy Direnişi'nin Kıbrıs tarihindeki önemini şu cümlelerle ifade etmektedir (Camgöz 2009: 44):

“Erenköy Ağustos savaşları ve Türkiye'nin müdahalesi Kıbrıs Türklerinin Özgürlük Savaşı'nın ikinci dönüm noktasıdır. 21 Aralık 1963 tarihinden beri açık savaş biçiminde süre gelen Kıbrıs Türk Özgürlük Savaşında, sözlerle ifadesinde güçlük çekilen bin bir zorluğa göğüs gerip direnme gücünü yitirmeyen Kıbrıslı Türkler ilk kez “Erenköy Ağustos Savaşlarında” anavatan Türkiye'nin uluslararası antlaşmalardan doğan “teminatçı devlet” sıfatıyla tek başına Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunduğuna şahit olmuştur. Bu müdahale bir uyarı müdahalesi değildi. Belirli bir bölgeyle sınırlandırılmış olsa da sonuçları itibarıyla gerek askeri gerekse politik açıdan Kıbrıs sorununun geleceğini etkilemiştir.

Diğer taraftan savaş sırasında bizzat orda bulunarak Rıza Vuruşkan'la birlikte Türkiye'nin adaya müdahalesinde rol almış KKTC kurucu Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş ise özellikle Çanakkale metaforunu kullanarak Erenköy'ün önemini şu şekilde tanımlamaktadır (Arslan Mengüç 2006:766):

“Erenköy direnişi Kıbrıs Türk Halkının Milli mücadelesindeki yeri Çanakkale Savaşı'nın Türk halkının milli mücadelesindeki yeri ile denktir Erenköy milli bir ruhun şahlanmasıdır. Erenköy, mücadeleden önce silahsız halkın bu eksikliğini kendi kararlılığı ve cesareti ile tamamlamasıdır. Erenköy Türkiye'ye olan güvendir. Erenköy kadınların Anadolu'da olduğu gibi erkeklerin yanından ayrılmamasıdır. Erenköy “ya istiklal ya ölüm” diyen bir avuç insanın zırhlı Yunan ve Rum birliklerinin karadan ve denizden hücumları karşısında “Anavatan bizi muhakkak kurtaracak” diye direnişidir. Erenköy, bence bir Çanakkale'dir”

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerle yapılan mülakatla Erenköy Direnişinin tarihsel önemi, toplumsal bilinirliği ve genç neslin algı düzeyini Erenköy mücahitlerinin nasıl gördüğü ve bu konuda neler düşündüğü araştırılmaya çalışılmıştır. Erenköy mücahitlerinin hemen hepsi Erenköy direnişinin Kıbrıs mücadele tarihinde son derece önemli bir yere sahip olduğunu düşünmektedirler Bunun en önemli nedenleri olarak Çanakkale metaforu ekseninde tüm gençliğin zengin fakir demeden vatan savunması için oraya koşmuş olmasını gösterirken diğer taraftan da Erenköy'ün tutulmasının silah ikmaline olanak tanıyarak Kıbrıs mücadelesinin başarı ile tamamlanmasına olanak tanınması vurgulanmaktadır. Bir mücahit Erenköy'ün önemini üç başlık altında şu şekilde özetlemektedir:

“Erenköy direnişi olmamış olsaydı bugün Kıbrıs bu hale gelemezdi. Sebebi de şu üç konudur. Birincisi Çanakkale ile karşılaştırma. Bütün gençliğin buraya dönmek istemesi ve dönmesi ki hepsi ölebilirdi o insanların. İkincisi köprübaşı olması, oradaki bütün silahların Kıbrıs'a dağıtımının yapılıyor olması. Her bölgenin silahı Erenköy'den giderdi. Üçüncüsü ise Türkiye'nin ilk fiili müdahaleyi oraya yapmış olması. Gösterdi ki Türkiye bütün dünyaya ben icap ederse ben orayı vururum: Erenköy'ün tarihsel önemi budur.” (Alkan, 04.08.2011, Sözlü Tarih Görüşmesi)

SONUÇ

Kıbrıs Türk Mücadele tarihine Erenköy Direnişi önemli bir tarihsel dönüm noktasını tanımlamaktadır. Tüm adada ulusal bilincin uyanmasında manevi bir katkı sağlamanın yanında Rum saldırılarına karşı direnmeyi olanaklı kılan silah ikmalinin gerçekleştiği bir köprübaşının korunması ve savunulması Kıbrıs tarihinin bugün olduğu gibi şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Türkiye'nin garantörlükten gelen haklarına dayalı olarak ilk fiili müdahaleyi Erenköy Savaşları'nda yapmış olması Erenköy direnişinin Kıbrıs milli mücadelesindeki yerini büsbütün arttırmaktadır.

Çalışma kapsamında sözlü tarih yönteminden yararlanılarak öncesi ve sonrasıyla Erenköy direnişi direnişe katılan mücahitlerin

anlattığı olaylardan yapılan alıntılar kullanılarak bir sözlü tarih formatında aktarılmıştır.

Mücahitlerin tamamına yakın kısmı Erenköy direnişinin genç nesiller tarafından yeterince bilinmediğinin bunun ötesinde önemsenmediğini düşünmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında kendi suçlarının da olduğunu inanmakla birlikte temel suçlu olarak devletin eğitim politikalarını görmektedirler Bununla birlikte bizim çektiğimiz acıları onlar yaşamamasın mantığı çerçevesinde kendinden sonraki nesilleri biraz şımarık yetiştirdiklerini de düşünerek belli ölçüde kendilerinde suç bulmaktadırlar.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular ışığında bundan sonraki çalışmalara da yol göstermesi amacıyla şu temel sonuçlar ortaya konulmaktadır.

- Kıbrıs Türk Mücadelesini toplumsal bellekteki konumunu güçlendirmek, için bu dönemleri yaşamış olan kuşaklar henüz hayattayken daha çok sözlü tarih projesi uygulanmaya konulmalıdır. Bu nedenle KKTC’de öğrencilere ödev olarak verilen sözlü tarih projeleri desteklenmelidir. Kıbrıs mücadele tarihine katkı yapmış tüm mücahitleri kapsayan bir sözlü tarih projesi ilgili sivil toplum kuruluşlarının (Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği, Erenköy Mücahitler Cemiyeti, TMT Derneği gibi) desteği ile KKTC’de yer alan üniversitelerin ilgili araştırma merkezleri tarafından gerçekleştirilmelidir.
- Kıbrıs Türk devletinin kurucu kuşağı bu anlama gelmek üzere cumhuriyet kuşağının önemli bir merkezini oluşturan Erenköy mücahitlerinin bilgi ve deneyimlerini aktarabileceği birer ara yüz kurumlar olan “*toplumsal forumlar*” oluşturulmalıdır. Özellikle orta ve lise eğitiminde görev alan öğretmenler başta olmak üzere bu kurumların öğrencileri bu forumlara katılarak tarihi canlı tanıkların azından öğrenme ve anlama olanağına kavuşmalıdır.

- Araştırma kapsamında ilgili yazılı belgeler,(gazeteler, cephe emirleri, raporlar, kitaplar, anı kitapları vb.) ile görsel eserlere tek elden ulaşma konusunda büyük sıkıntı çekilmiştir. Bu nedenle konu ile ilgili araştırmacıların yararlanması amacıyla “*Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi İhtisas Kütüphanesi*” oluşturulmalı, tüm mücadele tarihi ile ilgili yazılı ve görsel materyal bu kütüphane bünyesinde kataloglanarak araştırmacıların hizmetine sokulmalıdır

KAYNAKLAR

- Albayrak, Mehmet (2005). *Bir Erenköy Mücahidinin Anıları*. Ankara.
- Böke, Kaan (2009). “Çoklu Metot Kullanımı” İç: Böke K. (ed) *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Alfa Yay.
- Camgöz, Erdal (2009). “Erenköy Direnişi ve Ağustos Savaşları” İç: *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi Ve Bu Mücadelede TMT’ nin Yeri” Uluslararası Sempozyumu Sunumlar Kitabı Cilt II*, Lefkoşa, KKTC, s. 17-45.
- Denzin, Norman (1978). *The Research Act*. New York: McGraw-Hill.
- Emircan, Mehmet Salih (2011) *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Tören Bayram ve Anma Günleri*. Lefkoşa: Türk Mücahitler Derneği Yayınları.
- Gibbons, Harry (2003). *Kıbrıs’ta Soykırım*. Lefkoşa: Near East Publishing.
- Hasgüler, Mehmet (2003). “Soğuk Savaştan Günümüze Kıbrıs Sorunu”. İç: Neşecan Balkan Sungur Savran (ed.), *Sürekli Kriz Politikaları: Türkiye’de Sınıf, İdeoloji ve Devlet*. İstanbul: Metis Yay s. 209-228.
- Iggers, Georg (2000). *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı: Bilimsel Nesnellikten Post-Modernizme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Jick, Todd D. (1979). “Mixing Qualitative and Quantative Methods: Triangulation in Action”. *Administrative Science Quarterly*, S. 24, s. 602-611.

Kırmızı, İlter (2009). “TMT Anıları ve Türkiye’den Gelen İlk Silahlar” İç: *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi Ve Bu Mücadelede TMT’ nin Yeri” Uluslararası Sempozyumu Sunumlar Kitabı Cilt II*, Lefkoşa, KKTC, s. 51-54.

Köktürk, Gökhan (2006). “1980 Sonrası Süreçte Türk Sosyolojisinin Temel Konuları Üzerine Bir Sözlü Tarih Uygulaması”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, S. 8, s.155-165.

Arslan Mengüç (2006). *Anılarda Erenköy: Bir Direnişin Anılarla Romanı*. Ankara: ATO Yayınları.

Metin, Celal (2002). “Sözlü Tarih ve Türkiye'deki Gelişimi”, *Türk Kültürü*, Yıl: XL, S. 469, s. 288-298.

Özkaloğlu, Turgut (2009).“TMT’nin Kuruluşu” İç: *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi Ve Bu Mücadelede TMT’ nin Yeri”*. *Uluslararası Sempozyumu Sunumlar Kitabı Cilt II*, Lefkoşa, KKTC, s. 75-76.

Özter, Lütfi (2004). *Ulusal Mücadelede Denктаş*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.

Sever, Mustafa (2008). “Toplumsal Bellek ve Geleneksel Eylem Bağlamında Bir Sözlü Tarih Metninin Değerlendirilmesi”. *Milli Folklor*, S. 77, s. 61-68.

Şahin, Özlem (2009). “Geçmiş, Tarih ve Sözlü Tarih”. *Mülkiye C: XXVIII S: 244*, s. 111-126.

Tansu, İsmail (2009). “TMT’nin Kuruluşunun Siyasi Boyutları”. İç: *Kıbrıs Türk Milli Mücadelesi Ve Bu Mücadelede TMT’nin Yeri” Uluslararası Sempozyumu Sunumlar Kitabı Cilt II*, Lefkoşa, KKTC, s. 59-62.

Thompson, Paul (1999). *Geçmişin Sesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Thompson, Paul (2007). *Sözlü Tarih Kılavuzu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TÜSTAV (2002). “Sözlü Tarih Nedir?”, <http://www.tustav.org/SozluTarih/soz-lutarihhtm>. (Erişim Tarihi: 04.05.2015)

Sürelî Yayınlar

Halkın Sesi - 1964

EK: SÖZLÜ TARİH GÖRÜŞME BİLGİLERİ

Görüşülen Kişi	Tarih	Görüşme Yeri	Görüşme Süresi	Görüşmeyi Yapan Kişi
Ergün Vehbi (Erenköy Mücahidi, Eski KKTC Milletvekili)	09.02.2016	Girne, KKTC	166 dk.	Çağatan Taşkın
Ahmet Yıldırım (Erenköy Mücahidi)	12.02.2016	Girne, KKTC	101 dk.	Çağatan Taşkın
Özker Uzuner (Erenköy Mücahidi, KKTC Emekli Çalışma Bakanlığı Müsteşarı)	15.02.2016	Girne, KKTC	41 dk.	Çağatan Taşkın
Celal Değın (Erenköy Mücahidi)	04.08.2011	Lefkoşa, KKTC	46 dk.	Cem Okan Tuncel
Adil Alkan (Erenköy Mücahidi)	04.08.2011	Lefkoşa, KKTC	51 dk.	Cem Okan Tuncel
Ömer Emiroğlu (Erenköy Mücahidi)	18.02.2016	Lefkoşa, KKTC	100 dk.	Çağatan Taşkın
Kutlay Keço (Erenköy Mücahidi)	06.08.2011	Girne, KKTC	28 dk.	Cem Okan Tuncel
Mustafa Akgüç (Erenköy Mücahidi)	06.08.2011	Girne, KKTC	30 dk.	Cem Okan Tuncel
Hasan Bilgiç (Erenköy Mücahidi)	06.08.2011	Girne, KKTC	34 dk.	Cem Okan Tuncel
Mustafa Arıkan (Erenköy Mücahidi ve Erenköy Mücahitler Derneği Genel Başkanı)	06.02.2016	Girne, KKTC	168 dk.	Çağatan Taşkın
Mehmet Salih Emircan (TMT Eski Komutanı-Araştırmacı/Yazar)	08.08.2011	Lefkoşa, KKTC	50 dk.	Cem Okan Tuncel